

Ek wil hier graag van die geleentheid gebruik maak om die bewerker te bedank vir die deeglikheid waarmee hy te werk gegaan het om teksgedeeltes nader toe te lig. Waar Oosterhagen 'n beknopte oorlogsdagboek nage-laat het, is daar baie van die bewerker se vernuf en speursin geverg om op te helder wat vir die hedendaagse leser opklaring vereis het.

Mag die publikasie en die bewerker dié waardering vind waarop hulle myns insiens geregtig is.

— Jan Ploeger.

T. J. LUCAS: CAMP LIFE AND SPORT IN SOUTH AFRICA. Experiences of Kaffir warfare with the Cape Mounted Rifles. London, 1878. Africana Reprint Library, deel II. Johannesburg, 1975.

Onlangs het die **Africana Book Society**, posbus 1071, Johannesburg, begin met die uitgee van faksimileherdrukke van 'n aantal bekende werke oor verskillende aspekte van ons verlede. As nr 2 in hierdie reeks het vaandrig (later kapt) Thomas John Lucas se bogenoemde werk, nou voorsien van 'n kort, verklarende inleiding deur H. C. Hummel, verskyn.

Hierdie werk, in 'n onderhoudende trant geskryf deur 'n waarnemer met 'n wydverspreide belangstelling, bied 'n aantal kosbare gegewens sowel vir die student van ons militêre verlede as vir die volkekundige en die natuur liefhebber.

Ons land was 'n eldorado vir liefhebbers van die wildewe om van die jagters nie eers melding te maak nie en in Lucas se werk kan hulle ure van genot deurbring.

Wat ons veral in Lucas se publikasie interesseer is sy deelname aan die agste grensoorlog (1850-1853), sy aantekeninge in verband met die slag by Berea (20 Desember 1852) en sy indrukke van Bloemfontein (1853) wat hy, as 'n lid van die gevolg van sir George Clerk, kort voor die onafhanklikheidswording van die toenmalige Oranjeriviersoewereiniteit besoek het.

Vaandrig Lucas na die Kaap. Grahamstad

Vaandrig Lucas het met die skip 'India' kort voor die uitbreek van die reeds genoemde grensoorlog van Engeland in Kaapstad aangekom. Hy was ingedeel by die **Imperial Cape**

Mounted Rifles. 'n Britse koloniale eenheid wat in Grahamstad gestasioneer was en in 1878 ontbind is. Hierdie eenheid het, saam met die **Cape Mounted Rifles**, wat deur die Kaapse owerhede gefinansier was, bekendheid verwerf.

Lucas het, tydens sy verblyf in Suid-Afrika, eers onderdak in die Kaapstadse Kasteel gevind en is daarna met 'n seilskip na Port Elizabeth (Algoabaai) om vervolgens te perd na Grahamstad af te reis. Sy eenheid se sterkte was op dié tydstip ongeveer 800, waarvan 2/3 blankes en 1/3 nie-blankes. Berede grensdiens is verrig en die nie-blankes het hulle veral as spoorsnyers onderskei, terwyl hulle-bewapen met dubbelloop Victoria-karabynne (p. 50) redelike goeie skuts was. Hulle was goed in skermutselinge, maar het soms oorgeloo na die vyand.

Dit was, aldus Lucas, een van die redes wat tot die latere ontbinding van die **Imperial CMR** gelei het.

Ten tye van die aankoms van vaandrig Lucas op Grahamstad was kol (later genl-maj en KCB) sir Henry Somerset, ook bekend as 'Baron Jack' en 'n oud-stryder van Waterloo, bevelvoerder van die **Imperial CMR**.

Die eenheid het oor 'n ryskool beskik en op p. 57 verneem die leser meer oor die eienskappe van Kaapse perde wat deur die eenheid gebruik is. 'n Paradebeskrywing kom op p. 65 voor.

Fort Brown

In hoofstuk 6 word hierdie grenspos, wat 'n deel van 'n linie gevorm het wat deur die **Royal Engineers** aangelê is, noukeurig beskryf. Vaandrig Lucas was hier met 'n troep gestasioneer.

Die grensoorlog (1850-1853)

Na beskrywings van die Fingo's, Natal, die Kimberleyse diamantveld en Graaff Reinet, is hoofstuk 11 aan die grensoorlog gewy. Dit is 'n puik hoofstuk oor die nie-blanke gevegstaktiek, die optrede en betreklike waardeloosheid van die milisie, die gedeeltelike afwesigheid van uniformstukke (onprakties) en die feitlike vryheid van dissipline tydens skermutselinge waar elkeen op eie houtjie opgetree het, in die ruie boswêreld en die taktiek van die nie-blankes oorgeneem is.

Reeds voordat die vyandelikhede uitgebreek het, het Lucas aan 'n gewapende verkenningstog deelgeneem (p. 148 ev). In hierdie hoofstuk (XII) word besonderhede aangaande die sterkte (700-800 lede van die Imperial CMR; ongeveer 1 000 lede van die milisie) en hul rantsoenering verstrekk. Op p. 159 ev is Fort White beskryf. Vee is gebuit en 'n aantal gesneuweldes en gewondes is betreur.

Patrollies het gekom en gegaan.

'And thus does patrol after patrol set out, enduring all kinds of hardships, and suffering continual loss of life, apparently without bringing the war one little nearer to its conclusions,' aldus Lucas (p. 170).

Duidelik kom in hoofstuk XVIII die feit uit dat die **Imperial CMR** tydens patrollies onvoldoende voorsorg getref het, dat die blankes nie opgelei was vir bosoorlogvoering nie en dat daar geen sprake was van beplande operasionele optrede nie, dat verrassingstaktieke geen vrugte afgewerp het nie en dat, as gevolg van al hierdie omstandighede, die duur van die oorlog verleng is.

Die militêre hospitale was vol lyers aan hart-siektes en ander kwale soos rumatiek as gevolg van onredelike blootstelling en die feit dat groente nie 'n onderdeel van die dieet van die vegsmanne te velde was nie.

Dit is 'n paar lesse wat Lucas uit 'n oorlog afgelei het waaraan hy, onder kol Mackinnon, 'n tydlang deelgeneem het.

Die publikasie van kapt Lucas tel 23 hoofstukke. Van hulle is, militêr-histories beskou, veral hoofstukke XI-XV van besondere belang. 'n Register kan, met betrekking tot die ander hoofstukke, met vrug geraadpleeg word.

— Jan Ploeger.

F. R. BURNHAM: SCOUTING ON TWO CONTINENTS. Rhodesia Reprint Library. Vol. 4 Bulawayo, 1975, pp. 370 (met register).

In 1927 het die eerste edisie van hierdie werk, waarvan die dele oor die militêre verlede van Rhodesië en Suid-Afrika allereers vir ons van belang is, onder dieselfde titel by die uitgewers Doubleday, Page & Company, N. York, verskyn. Tans is dit in 'n nuwe vorm, met insluiting van P. Emerson se waardevolle

kritiese beskouing oor die betroubaarheid van Burnham as bron van inligting, opnuut beskikbaar.

Maj Frederick Russel Burnham, DSO, was een van dié Amerikaners wat, tydens die laaste kwart van die vorige eeu, 'n rol van betekenis in die toenmalige Suidelike Afrika gespeel het.

Hy het sy jong jare in die nog ongetemde verre weste van Amerika deurgebring. Daar het hy, as 'n staatmaker-grensbewoner 'n waardevolle leerskool deurloop wat hom in die suide van Afrika, veral in die hedendaagse Rhodesië, goed vanpas sou kom as 'n offisier-verkenner.

Hy was, soos dit op verskeie plekke in sy werk blyk sonder vrees, die avontuur het hom aangetrek en tewens het hy, in Rhodesië, legendariese roem verwerf as een van die drie oorlewendes van die swaar geteisterde Shangani Patrol.

Maj Burnham het, in 'n militêre hoedanigheid, deelgeneem aan die twee Matabele-oorloë.

Tydens die Tweede Anglo-Boereoorlog is hy telegrafies deur veldmaarskalk lord Roberts uit Klondike na Suid-Afrika ontbied om hoof van die Britse verkenners (=scouts) te word.

Burnham in Rhodesia

Op Nuwejaarsdag 1893 het Frederick Russell Burnham, na omswerwings in die Amerikaanse weste en Mexico, van San Francisco na Durban gereis en kort voor die uitbreek van die Eerste Matabele-oorlog op Victoria aangekom. Hy het by maj. Allan Wilson se kolonne aangesluit en na Bulawayo opgeruk en om aan gevegte te Shangani (Battle of Shangani) (25-10-1893) en Inbembese (1-11-1893) deelgeneem, in Bulawayo aangekom. Daarna het, terwyl Lobengula noordwaarts gevlug het, 'n gedeelte van die kolonne tot die agtervolging van laasgenoemde oorgegaan. Dit het tot die uitwissing van maj Wilson en sy metgeselle gelei. Burnham, Gooding en Ingram is, kort voor dié tragedie plaasgevind het (3-12-1893), volgens eersgenoemde, gelas om versterkings te ontbied. Hulle het op dié wyse aan die dood ontkom.